

9. Мелетинский Е. М. Мифологическое мышление. Категории мифов // От мифа к литературе. — М. : РГГУ, 2000. — С. 24–31.
10. Захаров А. В. Народные образы власти // Полис. — 1998. — № 1. — С. 23–35.
11. Гелен А. О систематике антропологии : пер. с нем. / Арнольд Гелен // Проблема человека в западной философии. — М. : Прогресс, 1988. — С. 152–200.
12. Куркин Б. А. Антропология политико-правовой теории в ФРГ // Правоведение. — 1984. — № 2. — С. 54–61.

Анотація

Завальнюк В. В. Держава з позицій юридичної антропології. — Стаття.

З позицій антропологічної парадигми проаналізовані теорії походження і сутність держави, її форми, співвідношення особистості та держави, образ держави у суспільній та індивідуальній свідомості. Зроблений висновок, що антропологічний підхід до держави та державності на відміну від соціологічного або суто юридичного підходу дозволить актуалізувати проблеми гуманізації державної політики та захисту людини від зловживань державної влади.

Ключові слова: юридична антропологія, теорії походження держави, моральні основи держави, образ держави, міфи про державу.

Аннотация

Завальнюк В. В. Государство с позиций юридической антропологии. — Статья.

С позиций антропологической парадигмы проанализированы теории происхождения и сущность государства, его формы, соотношение личности и государства, образ государства в общественном и индивидуальном сознании. Сделан вывод, что антропологический подход к государству и государственности в отличие от социологического или чисто юридического подхода позволит актуализировать проблемы гуманизации государственной политики и защиты человека от злоупотреблений государственной власти.

Ключевые слова: юридическая антропология, теории происхождения государства, моральные основы государства, образ государства, мифы о государстве.

Summary

Zavalnyuk V. V. State from the Position of Legal Anthropology. — Article.

From the standpoint of anthropological paradigm of the origin and essence of the state, its forms, correlation of individual and the state, image of the state in the social and individual consciousness are analysed. The conclusion is made that the anthropological approach to the state and state authority as opposed to sociological or purely legal approach updates issues of humanization of the state policy and human protection against abuses of the state power.

Keywords: legal anthropology, origin of the state theories, the moral foundation of the nation, image of the state, myths of the state.

УДК 35.08:347.963(477)

С. І. Нечипоренко

ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ ЯК РІЗНОВИД ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

В умовах розбудови державності особливого значення набуває публічна служба як невід'ємний атрибут функціонування сучасної держави. Розгляд публічної служби у найбільш широкому розумінні дозволяє по-новому з'ясувати сутність та ознаки кадрового наповнення апарату державної влади. Особливо

актуальним це є для органів прокуратури, де проблема проходження служби є особливо важливою з огляду на специфіку функцій прокуратури. У цьому зв'язку актуальним виявляється прослідити взаємозв'язки, виділити загальне та особливе у проходженні служби в органах прокуратури та проходженні публічної служби як однієї з базових категорій сучасного адміністративного права.

Слід зазначити, що питання сутності, значення, ролі та функціонування публічної служби є предметом розгляду багатьох дослідників. До них слід віднести в першу чергу академіка С. В. Ківалова, професорів Л. Р. Білу-Тіунову, Є. В. Додіна, І. М. Пахомова, Д. М. Бахраха, В. М. Манохіна та багатьох інших.

Слід зазначити, що вперше на законодавчому рівні визначення поняття «публічна служба» було закріплено п. 15 ст. 3. Кодексу адміністративного судочинства України, згідно з яким публічна служба — це діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [1].

З огляду на те, що зазначене законодавче положення містить невичерпний перелік видів публічної служби, ряд науковців зауважують, що існує нагальна потреба більш детальної класифікації публічної служби, оскільки визначені Кодексом різновиди є видами різного порядку, що порушує логічні правила щодо необхідності при класифікації дотримуватися єдиного критерію. Так, за класифікацією публічної служби, запропонованою С. В. Ківаловим та Л. Р. Білою-Тіуною, служба в органах прокуратури має бути віднесена до спеціалізованої служби, що у свій час виступає різновидом державної служби — одним з чотирьох основних напрямів публічної служби (наряду з політичною, суддівською та муніципальною) [2, 16–17].

Специфіка проходження служби в органах прокуратури, що визначає її віднесення до спеціалізованої служби, виражається, перш за все, тим, що діяльність органів прокуратури спрямована на всебічне утвердження верховенства права та закону, зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань: закріплених Конституцією України незалежності держави, суспільного та державного ладу, політичної та економічної системи, прав національних груп та територіальних утворень; гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними правовими актами соціально економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина; основ демократичного устрою державної влади, правового статусу місцевих рад та органів самоорганізації населення. Такий виключний статус прокуратури зумовлює те, що служба в її органах має свої виключні особливості.

Правовою основою проходження служби в органах прокуратури є ст. ст. 121, 122, 123 Конституції України [3], закони України «Про прокуратуру» [4] та «Про державну службу» [5], а також Дисциплінарний статут прокуратури України та Положення про класні чини працівників органів прокуратури України, що затверджені Постановою Верховної Ради України від 6 листопада 1991 року, а також інші піднормативні та індивідуальні правові акти.

Слід звернути увагу, що проходження служби в органах прокуратури України можна класифікувати таким чином:

1) за характером діяльності:

- прокурори;
- слідчі органів прокуратури;
- працівники науково-навчальних закладів прокуратури;

2) залежно від посади, що обіймається:

- Генеральний прокурор України;
- перший заступник Генерального прокурора України;
- заступники Генерального прокурора України, прокурор АРК, прокурор м. Києва;

– начальники та заступники начальників управлінь, начальники відділів, старші слідчі в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України, старші помічники Генерального прокурора України з особливих доручень, прокурори областей, транспортні, природоохоронні та інші прокурори (на правах обласних), прокурори міст, перші заступники прокурорів АРК, областей та м. Києва, ректор Інституту підвищення кваліфікації Генеральної прокуратури України;

заступники начальників відділів, начальники відділів у складі управлінь Генеральної прокуратури України, старші прокурори, слідчі в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України, помічники Генерального прокурора України з особливих доручень, заступники прокурорів АРК, областей, м. Києва, транспортні, природоохоронні та інші прокурори (на правах обласних) та міст, начальники управлінь та відділів прокуратури АРК, областей, транспортні, природоохоронні та інші прокурори (на правах обласних), старші слідчі в особливо важливих справах прокуратури АРК, старші помічники прокурора АРК, областей та м. Києва, прокурори міст республіканського значення, проректор Інституту підвищення кваліфікації Генеральної прокуратури України та завідувачі кафедр цього інституту, начальник учбового центру Генеральної прокуратури України;

прокурори управлінь та відділів Генеральної прокуратури України, заступники начальників, старші прокурори управлінь і відділів, слідчі в особливо важливих справах, старші слідчі прокуратур АРК, областей, м. Києва, транспортних, природоохоронних та інших прокуратур (на правах обласних), слідчі в особливо важливих справах прокуратур міст, прокуратури міст обласного та районного значення, районні та прирівняні до них прокурори, заступники прокурорів міст республіканського значення, начальники відділів, лабораторій, викладачі Інституту підвищення кваліфікації Генеральної прокуратури України;

помічники прокурорів, прокурори управлінь, відділів, прокуратур АРК, областей, м. Києва, транспортних, природоохоронних та інших прокуратур, заступники прокурорів міст обласного та районного значення, районів та прирівняних до них прокуратур, старші помічники прокурорів, старші слідчі, слідчі прокуратур міст, районів та прирівняних до них прокуратур, викладачі учбового центру Генеральної прокуратури України;

помічники міських, районних та прирівняних до них прокурорів.

Така кваліфікація відповідає, в першу чергу, системі класних чинів, що на сьогоднішній час існує в органах прокуратури. Відповідно до цієї системи, існує 10 класних чинів: державний радник юстиції, державний радник юстиції 1-го класу, державний радник юстиції 2-го класу, державний радник юстиції 3-го класу, старший радник юстиції, радник юстиції, молодший радник юстиції, юрист 1-го класу, юрист 2-го класу, юрист 3-го класу.

Зазначимо також, що специфічна система класних чинів є основою для дослідження проходження державної служби в органах прокуратури лише для дев'яти нижчих класів, оскільки проходження служби Генеральним прокурором має певні особливості.

Так, Генеральний прокурор України призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України. Строк повноважень Генерального прокурора та підпорядкованих йому прокурорів — п'ять років. Також на Генерального прокурора поширюється норма щодо можливості звільнення його з посади у випадку висловлення недовіри Верховною Радою України. Такий специфічний правовий статус означає, по-перше, те, що на Генерального прокурора України не поширюються норми трудового права в частині інституту звільнення з посади, і, по-друге, те, що Генеральний прокурор має амбівалентний статус: як державний службовець спеціалізованої служби та як державний службовець політичної служби, оскільки його перебування на посаді часто визначається політичними мотивами Верховної Ради України та Президента України. На користь цього тезису говорить також В. Б. Авер'янов, який вважає, що «...до інституту державної служби не слід включати діяльність осіб, які хоч і виконують найважливіші державно-владні функції, але мають статус «політичних діячів», а не «державних службовців». До цих осіб В. Б. Авер'янов включає Прем'єр-міністра України, членів уряду, голів місцевих державних адміністрацій, народних депутатів України, обраних посадових осіб парламенту тощо [6, 43]. Вважаємо, що до цього переліку так чи інакше можна включити і Генерального прокурора України, який хоч і не здійснює політичної функції, але є одним із ключових серед вищих державних посад.

Згідно з українським законодавством, прокурорами та слідчими можуть призначатися виключно громадяни України, які мають вищу юридичну освіту, необхідні ділові та моральні якості. Особи, які не мають досвіду практичної діяльності за спеціальністю, проходять стажування в органах прокуратури протягом одного року. Порядок стажування визначається Генеральним прокурором України.

Особливим є статус військових прокурорів і слідчих, оскільки їх діяльність пов'язана зі специфічною практикою — а саме військовою сферою. Відповідно, особливим є і процедура проходження служби у військових прокуратурах. Військовими прокурорами і слідчими призначаються громадяни України з числа офіцерського корпусу, які проходять військову службу або перебувають у запасі та мають вищу юридичну освіту. Порядок проходження державної служ-

би носить амбівалентний характер, а їх статус є двоєдиним: з одного боку, у своїй діяльності вони підпорядковані Генеральному прокурору України, керуються Законом України «Про прокуратуру» та відповідними піднормативними актами, а з іншого — є військовослужбовцями, тому на них поширюється дія Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та інших нормативно-правових актів, якими встановлено правові та соціальні гарантії, пенсійне, медичне та інші види забезпечення, передбачені законодавством для осіб офіцерського складу Збройних Сил України.

Працівники органів прокуратури, наряду з іншими державними службовцями, зобов'язані раз на п'ять років проходити атестацію, порядок та зміст якої встановлюється Генеральним прокурором України. Спільним також є більшість заборон і обмежень, що накладаються на працівників прокуратури як на державних службовців. Так, не допускається сумісництво служби в органах прокуратури з роботою на підприємствах, установах та організаціях, а також із будь-яким підприємництвом, за винятком наукової та педагогічної діяльності. Не можуть бути прийняті на посаду прокурора або слідчого прокуратури особи, які були засуджені за вчинення злочину, за винятком реабілітованих.

Таким чином, особливий статус органів прокуратури визначає специфіку правового статусу державних службовців в органах прокуратури, процедуру проходження служби, присвоєння класних чинів тощо. Ці та ряд інших критеріїв визначають віднесення державної служби в органах прокуратури до спеціалізованої служби.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35–36, 37. — Ст. 446.
2. Ківалов С. В. Публічна служба в Україні : підручник / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова. — О. : Фенікс, 2009. — 688 с.
3. Конституція України : прийнята на П'ятій сесії Верховної Ради України 26 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 121.
4. Про прокуратуру : Закон України від 5 листоп. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 53. — Ст. 793.
5. Про державну службу : Закон України від 16 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 52. — Ст. 490.
6. Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні / В. Б. Авер'янов. — К. : Ін Юре, 1997. — 48 с.

Анотація

Нечипоренко С. І. Проходження служби в органах прокуратури як різновид публічної служби. — Стаття.

У статті визначено місце служби в органах прокуратури у системі публічної служби в Україні. Запропоновано класифікацію проходження служби в органах прокуратури залежно від характеру діяльності та характеру посади, що обіймається. Зроблено висновок про амбівалентну природу публічної служби Генерального прокурора України та працівників військових прокуратур.

Ключові слова: публічна служба, державна служба, проходження державної служби, прокуратура України, служба в органах прокуратури.

Анотація

Печипоренко С. И. Прохождение службы в органах прокуратуры как разновидность публичной службы. — Статья.

В статье определено место службы в органах прокуратуры в системе публичной службы в Украине. Предложена классификация прохождения службы в органах прокуратуры в зависимости от характера деятельности и характера занимаемой должности. Сделан вывод об амбивалентной природе публичной службы Генерального прокурора Украины и работников военных прокуратур.

Ключевые слова: публичная служба, государственная служба, прохождение государственной службы, прокуратура Украины, служба в органах прокуратуры.

Summary

Nechyporenko S. I. Service in the Prosecution Bodies as a Kind of Public Service. — Article.

In the article the place of the service in prosecution bodies in the system of public services is defined. The classification of the service in prosecution bodies on the ground of activity character and place character is proposed. The conclusion about ambivalent nature of General prosecutor's of Ukraine and military prosecutors' public services is done.

Keywords: public service, state service, prosecution bodies of Ukraine, service in prosecution bodies.

УДК 343.9:343.37

В. М. Дрьомін

ФОРМУВАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ

Економіка як соціальний інститут є сукупністю інституціоналізованих способів діяльності, соціальних практик, що спричиняють різні типи економічної поведінки, за допомогою яких суспільство адаптується до змін умов свого існування. Майже кожна людина виявляється включеною в економічні відносини. Економіка, за своїм змістом перебуваючи в статусі основного соціального інституту суспільства, у свою чергу диференціюється на окремі галузі, що формують відповідні інституційні утворення або соціальні інститути економіки.

Інституціоналізована злочинність — нова якість сучасної злочинності, пов'язана з глибокою деформацією основних соціальних інститутів і різних сфер суспільного життя [1]. Для інституціональних механізмів розвитку сучасного суспільства характерне поширення тіньових форм соціальної взаємодії, що призводять до деформації офіційних соціальних інститутів. У цих умовах злочинна поведінка й інші неформальні відносини набувають стійких форм, близьких до соціальних інститутів. Найбільш реальні ознаки соціального інституту кримінальні практики набувають у сфері економіки. І в цьому немає нічого дивного, адже загальновідомо, що економіка визначає базисні умови життєдіяльності кожної людини окремо і суспільства загалом.

С. Грабовський у 1998 р. у статті з вельми різкою назвою «Ментальність шпани» писав, що «вирвавшись із пут соціалістичного табору, пострадянська